

Iemand moest het schilderij stelen voor het goede doel

Vijftig jaar geleden was België verwickeld in een spraakmakende kunstroof door een 21-jarige Robin Hood. Ook nu nog blijft de dief 'Tijl van Limburg' theatermakers inspireren.

Gilles Michiels

donderdag 30 september 2021 om 3.25 uur

De voorstelling *Iemand moet het doen* van Lazarus is gebaseerd op het verhaal van Mario Roymans, die vijftig jaar geleden een schilderij van Vermeer ontvreemde. © Guy Kokken

In de voorstelling *Iemand moet het doen* van Lazarus wordt een beroemd Rembrandtschilderij gestolen. Het doel: losgeld verkrijgen ten voordele van een platform voor burgerjournalistiek. Alleen is niet duidelijk of dat geld ook de waarheid zal dienen, en of dat platform überhaupt bestaat. Wie checkt de factcheckers? Het is de hamvraag van deze voorstelling, die ontstond in volle Trump-tijd, maar door corona pas nu toert.

Het stuk is gebaseerd op het verhaal van Mario Roymans, die vijftig jaar geleden een ander schilderij ontvreemde: *De Liefdesbrief* van Johannes Vermeer. Ook hij had een goed doel voor ogen: geld ophalen voor Bengaalse vluchtelingen, die met miljoenen in hongersnood verkeerden.

Het verhaal van Roymans, een dorpsjongen die de kunstwereld even op zijn kop zet, getuigt van een grenzeloos idealisme – reden waarom hij blijft fascineren. In 2010 verscheen over hem een boek door journaliste Sue Somers en een Canvas-docu door Stijn Meuris. In 2007 had het Genkse gezelschap de Queeste (daarna opgegaan in Het nieuwstedelijk) al de voorstelling *Tyl van Limburg* gemaakt, op basis van interviews met de betrokkenen. Regisseur Christophe Aussems viel daarbij van de ene verwondering in de andere: ‘We riepen Stijn Coninx zelfs op: verfilm dit! In Amerika zou het allang zijn gebeurd.’

Buitensporige idealist

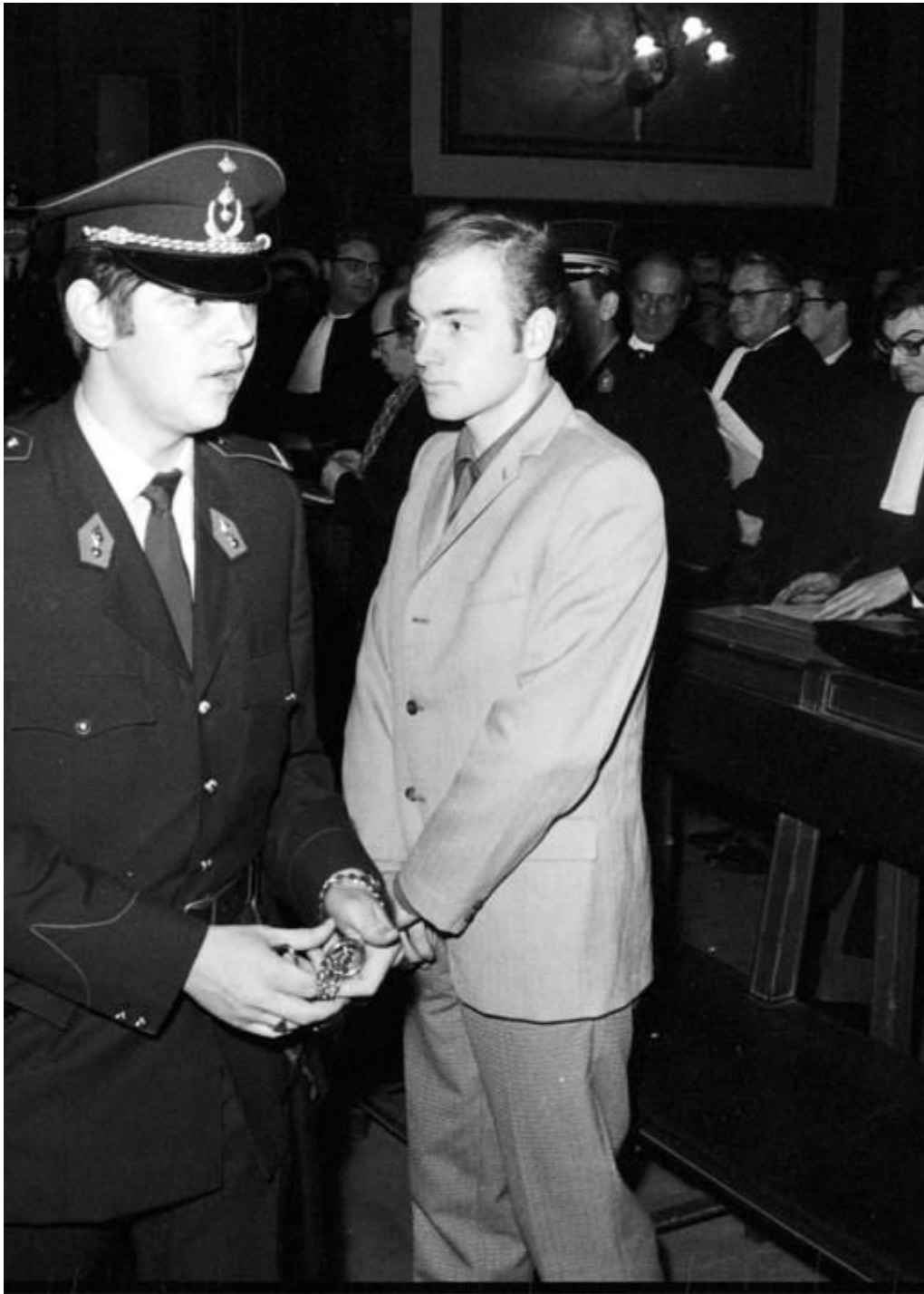
Het verhaal van Mario Roymans heeft alles van een tragikomische film. Het begon in 1950 in het dorpje Nerem nabij Tongeren. Al in zijn jonge jaren stond Roymans gekend als een ‘idealist van het zuiverste water’, die nooit rookte of dronk en een afschuw had van bloed. In 1969 verloofde hij zich met Louisa, een verbintenis die zij verbrak. Hij werd met een zenuwzinking opgenomen in het ziekenhuis, waar de psychiater hem beschreef als een buitensporige idealist.

Vermoed wordt dat twee tv-uitzendingen uit 1971 dat idealisme nog aanwakkerden. Op 1 augustus 1971 organiseerde George Harrison in New York het eerste grote liefdadigheidsconcert ooit, om geld in te zamelen voor hulp aan Bangladesh. Op de Nederlandse zender NOS verscheen rond die tijd een programma over kunstdiefstallen. ‘Het lijkt wel alsof Mario de optelsom van die twee heeft gemaakt en toen tot actie overging’, zegt Aussems.

Roymans nam de trein naar Brussel, op zoek naar een museum. Zijn oog viel op het Paleis voor Schone Kunsten, waar op 23 september de tentoonstelling *Rembrandt en zijn tijd* werd geopend, met 120 topwerken uit de schilderkunst. In een catalogus zag Roymans dat *De liefdesbrief* van Vermeer het duurste werk was.

Drie eisen

Tijdens de openingsdag slenterde hij uren door het museum. 's Avonds liet hij zich insluiten. De nachtwakers zagen of hoorden niets. Om twee uur kroop Roymans uit zijn schuilplaats. Hij trippelde naar het schilderij en haalde het van de muur. Het doek loskrijgen was andere koek, dus sneed hij er maar in met een breekmes. De opgerolde Vermeer – 44 op 38,5 centimeter – stak hij in zijn broek en hij vertrok, letterlijk op kousenvoeten.

Mario Roymans (rechts) op zijn proces in 1972. © belga

Een dag later stond de wereld in rep en roer. Een aanslag op het Nederlands nationaal kunstbezit, heette de diefstal. Als het schilderij niet werd teruggevonden, moest de verzekering meer dan 200 miljoen frank (zo'n 5 miljoen euro) aan het Rijksmuseum uitkeren, de eigenaar van het werk.

Het Paleis voor Schone Kunsten kreeg een overrompeling van pers en publiek, die wilden kijken naar de Vermeer die er niet meer was. 'Iedereen denkt dat er een meesterdief aan het werk is geweest', zegt Aussems. 'Maar het was een keukenhulpje.'

Op 29 september belde Roymans aan bij hotel-restaurant Soetewey in Heusden-Zolder, waar hij mocht beginnen als kelner. Hij kreeg er een kamer waar hij het schilderij kon wegstoppen. Bij Soetewey deed hij meerdere telefoons naar nieuwsredacties zoals *Le Soir*. Daar kondigde hij zichzelf aan als Tijn. Hij zei *De liefdesbrief* in zijn bezit te hebben en formuleerde drie eisen voor teruggave: er moest 200 miljoen frank worden gestort naar Caritas Catholica voor het steunen van Bengaalse vluchtelingen, het Rijksmuseum en het Paleis voor Schone Kunsten moesten een campagne opzetten om hongersnood uit de wereld te helpen en diezelfde nacht wilde hij een ontmoeting met iemand van de krant. De volgende dagen herhaalde Roymans zijn eisen bij andere redacties. Als er op woensdag 6 oktober niets gebeurde, zou hij het schilderij verkopen in het buitenland.

Die dag stopte Roymans bij een benzinestation, waar hij naar een journalist van *Le Soir* belde, met de locatie van de briefomslag, waarin de contouren van het kunstwerk zaten. Daarna belde hij naar de BRT en naar zijn zus Jenny, om alles op te biechten.

Op dat moment gebeurde heel veel tegelijkertijd. Het telefoongesprek met presentator Jos Ghysen werd uitgezonden op de radio. Vader Roymans luisterde in zijn auto, maar herkende de stem van zijn zoon niet. In Soetewey deden ze dat wel. 'Het is Mario, het is Mario!', riep uitbaatster Paula.

Jenny, die de waarheid kende, was bang dat haar broer zou worden neergeschoten, nu hij als misdadiger werd beschouwd. Ze 'verklikte' hem bij de rijkswacht, zodat die hem zonder geweld kon oppikken in het hotel.

In het benzinstation rook men ondertussen onraad. Ook daar werd de rijkswacht gecontacteerd, die eropuit trok met flikkerende zwaailichten. Tijn sloeg op de vlucht, terwijl ook de uitbater Tijn van Limburg – zoals media hem noemden – met de auto achtervolgde.

Mario-manie

Het vervolg lijkt wel geplukt uit een Vlaamse boerenfilm. ‘Het beeld van Mario op zijn brommerke en die agenten met hun 2pk erachteraan, is iconisch geworden’, weet Aussems. In de Abdij van Herkenrode werd Roymans in een stal gearresteerd. Even later werd in hotel Soetewey de gestolen Vermeer teruggevonden, in een kus-sensloop onder Roymans’ matras.

In de dagen daarna ontstond een heuse Mario-manie in Vlaanderen. Jongeren in Tijn-kledij startten petitie om hun held vrij te krijgen. Advocaten wilden gratis voor hem pleiten. De ‘Tijngezellen’ brachten een single uit ten voordele van Bengaalse vluchtelingen. Maar zoals alles wat succes heeft, verschejnen er ook slechte Tijn-kopieën op de markt. Meerdere copycats stalen schilderijen of bedachten gewelddadiger acties met het goede doel als schaamlapje.

De protagonist zelf betreurde dat de aandacht weer van de hongersnood werd afgeleid. Phil Bosmans van Bond Zonder Naam, die zijn vrijspraak bepleitte, gebruikte er een treffend beeld voor: Tijn heeft ‘een kostbare ruit ingeworpen om ons naar buiten te doen kijken.’ Waarom blijft iedereen dan staren naar de ruit?

Roymans werd veroordeeld tot zes maanden effectief, maar wegens goed gedrag kwam hij anderhalve maand vroeger vrij. Toen hij langsging in hotel Soetewey, brak bij de klanten spontaan applaus los. Eigenaar Paula toonde Roymans een schilderwerk in de hal: een kopie van *De liefdesbrief*, geschilderd door haar zoon.

In 1972 werd *De liefdesbrief* gerestaureerd. Roymans bleef gehavend achter. Zijn huwelijk met een verpleegkundige, waaruit een dochter voortkwam, strandde snel. ‘Over zijn vroege dood begin 1979 kunnen we weinig met zekerheid stellen’, zegt Aussems. ‘De officiële oorzaak was een maagbloeding. Naar verluidt door een pak slaag van de politie. Maar zijn zus sluit zelfdoding niet uit. Is een cocktail van drank en medicatie hem fataal geworden?’

De liefdesbrief van Johannes Vermeer. © rr

De wereld redden

Aussems heeft twijfels bij de aanpak van Mario/Tijl, maar bewondert nog steeds zijn daadkracht. ‘Destijds noemde de rechter hem kinderlijk, maar ik wil hem ook ontvankelijk noemen. Hij kon iets wat elk kind kan, maar gaandeweg verliest: de wereld zonder filter binnenlaten.’

Iemand moet het doen van Lazarus is een voorstelling die over die filter gaat. Over framing en fake news, ofwel de ruit waardoor de werkelijkheid binnenkomt. ‘Kan kunst de wereld redden? Kun je met iets slechts iets goeds verwezenlijken? Dat zijn vragen die Tijl voor ons op scherp heeft gesteld’, zegt Günther Lesage van Lazarus.

Kort na de hetze vroegen Nederlandse kunstenaars in een open brief om *De liefdesbrief* niet te restaureren. De schade heeft volgens hen eerder iets toegevoegd dan weggenomen van het doek. Als Vermeers topstuk in 1971 iets bewezen heeft, dan wel dat kunst, meer dan welk nieuws, een kijkgat op de wereld biedt. Met één verschil: ze laat het meeste zien als de ruit kapot is.

Iemand moet het doen is op tournee tot eind januari 2022. Speellijst via arsenaallazarus.be.
De toneeltekst *Tyl van Limburg* van Christophe Aussems is gratis te downloaden via nieuwstedelijk.be